

วิเคราะห์การพัฒนาตนตามหลักอริยทรัพย์ 7 ของพระสงฆ์
ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา*

AN ANALYSIS OF SELF-DEVELOPMENT OF MONKS ACCORDING
TO THE PRINCIPLE OF ARIYA-DHANA 7 IN BUDDHIST SCRIPTURES

พระปลัดวีระ ส่วโร, Phrapalad Weera Songwaro

พระราชเชมากร, Phra Rajakhemakorn

พรหมเรศ แก้วโมลา, Phromares Kaewmola

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae Campus

E-mail : Veraa0932431171@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักการพัฒนาตน ของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาหลักอริยทรัพย์ 7 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 3) เพื่อวิเคราะห์หลักอริยทรัพย์ 7 ของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักอริยทรัพย์ 7 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎก อรรถกถา วรรณกรรม ทางศาสนา วรรณกรรมคำสอน หนังสือวิชาการ งานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ แล้วนำข้อมูลมาสรุปเรียบเรียงเพื่อนำเสนอข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า

1) การพัฒนาตนของพระสงฆ์เป็นหัวใจสำคัญในการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา มีเป้าหมายสูงสุดคือความบริสุทธิ์และความหลุดพ้น กระบวนการพัฒนาครอบคลุมทั้งกาย วาจา และใจ ภายใต้หลักธรรมสำคัญ ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา และความไม่ประมาท ปัจจัยเกื้อหนุนมาจากพระธรรมวินัย กัลยาณมิตร ญาติโยม และคณะสงฆ์ ขณะที่อุปสรรคคือกระแสวัตถุนิยม และการบิดเบือนพระธรรมวินัย การพัฒนาตนจึงต้องอาศัยความเพียรและการรักษาวินัยอย่างเคร่งครัด

* Received 10 February 2026; Revised 19 February 2026; Accepted 23 February 2026

2) อริยทรัพย์ 7 ได้แก่ ศรัทธา ศีล หิริ โอตตปปะ พาหุสัจจะ จาคะ และปัญญา เป็นทรัพย์ภายในที่ไม่เสื่อมสูญ แตกต่างจากทรัพย์ภายนอกที่ไม่ยั่งยืน แต่ละข้อมีความหมายเชิงจริยธรรม เช่น ศรัทธาเป็นพลังใจ ศีลคือการควบคุมกายวาจา หิริและโอตตปปะคือการละอายและเกรงกลัวต่อบาป พาหุสัจจะคือการใฝ่รู้ จาคะคือการเสียสละ และปัญญาคือความรู้รอบ การสะสมอริยทรัพย์เป็นเสบียงทางธรรมที่ทำให้พระสงฆ์ เป็นเนื่อนาบุญและหลักประกันความยั่งยืนของพระศาสนา

3) ผลการวิเคราะห์อริยทรัพย์ 7 ในมิติของไตรสิกขา แสดงให้เห็นการเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ ศรัทธาและศีลสัมพันธ์กับศีลสิกขา หิริและโอตตปปะเกี่ยวพันสมาธิสิกขา ส่วนพาหุสัจจะ จาคะ และปัญญาเป็นฐานของปัญญาสิกขา การพัฒนาตนจึงมิใช่เพียงการสะสมคุณธรรมรายข้อ แต่เป็นการบูรณาการเข้ากับการฝึกฝนอย่างครบวงจร ผลลัพธ์คือการสร้างสมดุลทั้งศีล สมาธิ และปัญญา นำไปสู่ความเป็นอริยบุคคล และความมั่นคงทางจริยธรรม

คำสำคัญ : การพัฒนาตน, อริยทรัพย์ 7, พระสงฆ์, คัมภีร์พระพุทธศาสนา

Abstract

This action research aimed to (1) to study the principles of self-development of monks as presented in Buddhist scriptures, (2) to study the concept of Ariya-dhana 7 (Seven Noble Treasures) in Buddhist texts, and (3) to analyze the self-development of monks based on the Ariya-dhana 7 (Seven Noble Treasures). The study adopts a documentary research methodology, collecting data from sources such as the Tipiṭaka, commentaries, religious literature, didactic texts, academic works, thesis, and scholarly articles, which were then synthesized and systematically presented.

The research findings were as follow;

1. The self-development of monks is central to the preservation and dissemination of Buddhism, with the ultimate goal being purity and liberation (Vimutti). This process encompasses body, speech, and mind, underpinned by essential doctrines such as Sīla (morality), Samādhī (concentration), Paññā (wisdom), Appamāda (heedfulness), and Indriya-saṃvara (restraint of the

senses). Which is a guideline for controlling the behavior of monks. Systematic study of the Dhamma–Vinaya, the support of Kalyāṇamitta (spiritual friends) and lay devotees, as well as the collective role of the Saṅgha, are important supportive factors. Conversely, obstacles such as materialism, social pressures, and distortions of the Vinaya hinder self-development. Therefore, self-development requires diligence, determination, and strict discipline to ensure that monks can truly serve as spiritual leaders and role models for society.

2. The Ariya-dhana 7; namely Saddhā (faith), Sīla (morality), Hiri (moral shame), Ottappa (moral dread), Bāhussacca (extensive learning), Cāga (generosity), and Paññā (wisdom) constitute “inner treasures” that are imperishable, unlike external wealth which is impermanent. Each treasure holds distinct ethical implications: Saddhā provides motivation for practice; Sīla governs bodily and verbal conduct; Hiri and Ottappa restrain unwholesome actions; Bāhussacca encourages diligent study; Cāga fosters renunciation; and Paññā enables realization of ultimate truths. These treasures are not merely general virtues but serve as vital spiritual capital, ensuring stability for monks and the Buddhist community at large. Their cultivation establishes monks as a field of merit (Puñṇakkhetta) and safeguards the long-term sustainability of Buddhism.

3. The self-development of monks in accordance with the Ariya-dhana 7 is systematically connected with the Sikkhā (Threefold Training: morality, concentration and wisdom). Saddhā and Sīla correspond to Adhisīla-sikkhā by regulating conduct; Hiri and Ottappa support Adhicitta-sikkhā by cultivating inner restraint and calmness; while Bāhussacca, Cāga, and Paññā form the basis of Adhipaññā-sikkhā, leading to insight and liberation. This integration shows that self-development is not merely the accumulation of isolated virtues but a holistic process of spiritual cultivation.

Keywords: Self-development, Ariya-dhana 7, Monks, Buddhist Scriptures

บทนำ

ในสังคมปัจจุบันที่ยึดถือระบบเศรษฐกิจแบบวัตถุนิยมเป็นหลัก ผู้คนจำนวนมากหลงใหลในความมั่งคั่งทางวัตถุและยึดติดกับสถานภาพภายนอกมากกว่าคุณค่าภายในความสำเร็จจึงถูก ตีกรอบอยู่แค่จำนวนเงิน ทรัพย์สิน หรือชื่อเสียง จนหลงลืมความสุขที่แท้จริง ส่งผลให้เกิดแรงกดดันทางสังคม การแข่งขันที่รุนแรงและการเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่นอย่างไม่รู้จบ ผู้คนเริ่มเสพติดการบริโภคเพื่อเติมเต็มความว่างเปล่าภายใน แต่กลับไม่พบความพึงพอใจที่แท้จริง สภาวะเช่นนี้นำมาซึ่งความเครียด วิตกกังวล และความรู้สึกด้อยคุณค่าในตัวเอง ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการกลับมาทบทวนคุณค่าชีวิต และให้ความสำคัญกับความสุขภายในมากขึ้นทรัพย์สิน เงินทอง เป็นทรัพย์สินที่ไม่จีรังยั่งยืน เมื่อไม่มีสติรู้เท่าทัน มีแต่จะนำความทุกข์มาให้ผู้ครอบครอง เมื่อได้สูญเสียทรัพย์สินเหล่านั้นไป แต่ “ทรัพย์สินภายใน” หรือ “อริยทรัพย์” คือ ทรัพย์อันประเสริฐ 7 ประการ คือ ศรัทธา ศีล หิริ โอตตปปะพาหุสัจจะ จาคะ และ ปัญญา ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่จะติดตัวเราไปทุกที่ ไม่มีใครมาแย่งชิงไปได้ (อง.ตัก. (ไทย) 20/100/234) เพราะอริยทรัพย์ จะเป็นทุนทางใจ ทรัพย์สินทุกอย่างเป็นความต้องการของมนุษย์ปุถุชน หลายคนคงคิดว่า สิ่งเหล่านี้เป็นทรัพย์สินสมบัติที่ล้ำค่ามากที่สุด ที่เราต้องไขว่คว้ามาไว้ให้ชีวิต ทุกคนในโลกนี้จึงพากันแสวงหาทรัพย์สินสมบัติเงินทอง เป็นความจริงที่ว่าชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ต้องขับเคลื่อนดำรงชีวิตด้วยปัจจัย 4 โดยมีเงินเป็นปัจจัยหลัก แต่ในขณะที่เดียวกัน เราต้องแสวงหาทรัพย์สินสมบัติเงินทองโดยไม่เดือดร้อนเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

นอกจากใช้จ่ายในครอบครัวแล้วก็แบ่งปันต่อเพื่อนมนุษย์ที่ยากไร้ ขาดโอกาส ในการเข้าถึงทรัพยากร และที่สำคัญคือ แบ่งเวลาที่แสวงหาเงิน มาแสวงหา “อริยทรัพย์” คือ ทรัพย์สินภายใน ส่วนทรัพย์สินเงินทองที่เป็นวัตถุภายนอกนั้น เป็นทรัพย์สินที่ไม่จีรังยั่งยืน มีแต่จะนำความทุกข์มาให้ผู้ที่ครอบครองมัน และเมื่อได้สูญเสียทรัพย์สินเหล่านั้นไป แต่ “ทรัพย์สินภายในหรืออริยทรัพย์” คือ ทรัพย์อันประเสริฐ ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่จะติดตัวเราไปทุกที่ ไม่มีใครมาแย่งชิงไปได้ เพราะอริยทรัพย์ จะเป็นทุนทางใจ ครั้งหนึ่ง “ราहुล” เคยเข้าไปขอทรัพย์สินสมบัติจากพระพุทธองค์ ในฐานะพระราชนัดดา แทนที่พระพุทธองค์ จะประทาน “ทรัพย์สินภายนอก” หรือ “โภคทรัพย์” ให้ “ราहुล” พระพุทธองค์กลับประทาน “ทรัพย์สินภายใน” หรือ “อริยทรัพย์” ให้ “ราहुล” แทน (วิม. (ไทย) 4/41/164)

พระพุทธศาสนาได้เสนอแนวทางเกี่ยวกับ “ความมั่งคั่ง” ที่ลึกซึ้งและแตกต่างจากค่านิยมทางโลก โดยชี้ว่า ทรัพย์สินเงินทองและความมั่งมีภายนอกแม้จะอำนวยความสะดวกทางกาย แต่ก็ไม่ใช่ว่ามาของความสุขแท้จริง เนื่องจากเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยง เปลี่ยนแปลงได้ และอาจกลายเป็นภาระหรือแหล่งทุกข์หากยึดมั่นถือมั่นมากเกินไป (พระไพศาล วิสาโล, 2560,

น.45-47) ความสุขแท้ที่ไม่มีวันพังทลาย) ในทางตรงกันข้าม พระพุทธศาสนาเสนอ “อริยทรัพย์” หรือ “ธรรมทรัพย์” อันเป็นความมั่งคั่งภายใน ซึ่งเปรียบเสมือนเสปียงทางจิตใจ ที่มั่นคง ยั่งยืน และนำพาชีวิตไปสู่ความสงบเย็นอย่างแท้จริง (อง.จตุกก. (ไทย) 21/46/62) อริยทรัพย์ 7 ประการนี้ได้แก่ (1) ศรัทธา คือ ความเชื่อมั่นในความดีและในคุณค่าของ พระรัตนตรัย (2) ศีล คือ การรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย ถูกต้องตามหลักศีลธรรม (3) หิริ คือ ความละอายใจเมื่อคิดหรือกระทำในสิ่งที่ไม่ดี (4) โอตตปปะ คือ ความเกรงกลัวผลของ บาปกรรม (5) พหุสัจจะ คือ ความรอบรู้ การศึกษามาก ในธรรมคำสอน (7) จาคะ คือ ความ เสียสละ ไม่ยึดติดในสิ่งของหรือความสุขส่วนตน และ (7) ปัญญา คือ ความเข้าใจถูกต้องในกฎ แห่งเหตุและผล และความจริงของชีวิต (ส.สคาล. (ไทย) 15/31/66) ธรรมเหล่านี้มีใช้เพียงเป็น หลักธรรมประดับใจ แต่ยังเป็นแนวทางพัฒนาดนให้พ้นทุกข์และสร้างสังคมที่เปี่ยมด้วยเมตตา และสติปัญญา ดังที่ปรากฏในเรื่องราวของพระราหุล ผู้ซึ่งเคยขอทรัพย์สมบัติจากพระพุทธองค์ ในฐานะพระราชาบิดา แต่พระองค์กลับประทาน “อริยทรัพย์” แก่พระราหุลแทน “โภคทรัพย์” เพราะทรัพย์ภายในนั้นเป็นของแท้และไม่มีใครแย่งชิงไปได้ (ม.ม. (ไทย) 13/417/379) ใน “สังฆิตตตสนสูตร” ว่าด้วย อริยทรัพย์ โดยย่อว่า ภิกษุทั้งหลาย ทรัพย์ 7 ประการนี้ทรัพย์ 7 ประการ อะไรบ้าง คือ 1) สัทธานะ (ทรัพย์คือศรัทธา) 2) สิลานะ (ทรัพย์คือศีล) 3) หิริณะ (ทรัพย์คือหิริ) 4) โอตตปปณะ (ทรัพย์คือโอตตปปะ) 5) สุตถะ (ทรัพย์คือสุตตะ) 6) จาคณะ (ทรัพย์คือจาคะ) 7) ปัญญาณะ (ทรัพย์คือปัญญา) ภิกษุทั้งหลาย ทรัพย์ 7 ประการนี้แลผู้ใด จะเป็นสตรี หรือบุรุษก็ตามมีทรัพย์ 7 ประการนี้ คือ สัทธานะสิลานะ หิริณะ โอตตปปณะ สุตถะ จาคณะ และปัญญาณะบัณฑิตทั้งหลายเรียกผู้นั้นว่า “เป็นคนไม่ขัดสน” ชีวิตของเขา ก็ไม่สูญเปล่า (ส.ส.ฎีกา (บาลี) 23/34/286)

คำว่า “อริยทรัพย์” แยกออกเป็น 2 คำ ได้แก่คำว่า “อริยะ” และคำว่า “ทรัพย์” โดย อริยะ หมายถึง ผู้ประเสริฐ ผู้ไกลจากกิเลส หรือผู้บรรลุธรรมขั้นสูง เช่น โสดาปัตติมรรคเป็นต้น ส่วน ทรัพย์ หมายถึงสิ่งที่มีค่า อาจมีรูปร่างหรือไม่รูปร่างก็ได้ เช่น ปัญญา หรือคุณธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 น. 168) อริยทรัพย์เป็นทรัพย์ภายใน กล่าวคือในพระพุทธศาสนา “อริยทรัพย์” ถือเป็นทรัพย์ภายใน อันเป็นสมบัติ ทางจิตวิญญาณที่ติดตามตนไปทุกภพชาติมิใช่ ทรัพย์ภายนอกเช่น เงินทอง ข้าวของ ซึ่งให้ความสุขเพียงชั่วคราว หากสามารถใช้ทรัพย์ ภายนอกให้เกิดประโยชน์และแปรเปลี่ยนเป็นอริยทรัพย์ ก็จะเป็นคุณแก่ตนเองและผู้อื่น (พุทธทาสภิกขุ, 2542 น. 25-27) ส่วนคำว่า “ทรัพย์” มีรากศัพท์มาจากภาษาสันสกฤตว่า “ทรวาย” หมายถึง สิ่งที่มีค่า อาจไม่มีรูปร่างก็ได้ปัญญาเป็นทรัพย์อริยทรัพย์ ทรัพย์เช่น ทักษะ แปลว่าสมบัติชนะ แปลว่าทรัพย์สิน นิธิแปลว่าขุมทรัพย์ วิตตะ แปลว่าเครื่องปลื้มใจ ทรัพย์ที่เราเห็นด้วยตาก็คือ แก้ว แหวน เงิน ทอง สิ่งของมีค่าทั้งหลาย ส่งผลแค่ปัจจุบันชาติ เท่านั้น แต่ให้มีใช้มีความสุข แต่ถ้ารู้จักใช้ทรัพย์ภายนอกเหล่านั้นให้เป็นประโยชน์ แล้วแปร

เปลี่ยนเป็นอริยทรัพย์ภายใน ก็จะเกิดประโยชน์กับตัวเราเอง อริยทรัพย์ 7 คือทรัพย์อันประเสริฐ 7 ประการ ที่องค์พระสมมาสัมมาพุทธเจ้าทรงตรัสว่ามนุษย์ทั้งหลายควรแสวงหาทรัพย์ทั้ง 7 ประการนี้ไว้กับตน อริยทรัพย์ 7 ประกอบไปด้วย 1) ศรัทธา 2) ศีล 3) หิริ 4) โอตตัปปะ 5) พาหุสัจจะ 6) จาคะ 7) ปัญญา ทั้งนี้ ทรัพย์เหล่านี้มีใช้สิ่งของในทางโลกแต่เป็นคุณธรรมอันทรงคุณค่าในทางจิตใจ ที่ก่อให้เกิดความสุขและความยั่งยืนแก่ชีวิตมากกว่า ทรัพย์สมบัติทั้งปวง (เสถียร พันธรังสี, 2548 น. 59-62) จะเห็นว่าอริยทรัพย์ 7 ประการนี้ ไม่ใช่ แก้ว แหวน เงินทอง หรือของมีค่าอื่น ๆ ในทางโลกแต่เป็นของมีค่าในทางธรรม ทางจิตใจ ที่จะสามารถทำเราคนเรามีความสุขได้มากกว่า และยั่งยืนกว่าทรัพย์ในทางโลกทั้งปวง

ดังนั้น อริยทรัพย์ 7 จึงเป็นหลักธรรมสำคัญที่ปรากฏในพระไตรปิฎกหลายแห่ง โดยเฉพาะใน สังยุตตนิกาย สคาถวรรค (พระไตรปิฎกเล่มที่ 15) ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสว่าทรัพย์สมบัติทั้ง 7 ประการนี้ ได้แก่ ศรัทธา, ศีล, หิริ, โอตตัปปะ, พาหุสัจจะ, จาคะ และปัญญา เป็น “ทรัพย์อันประเสริฐ” (อริยธน) ที่ไม่สูญหายและไม่มีใครสามารถแย่งชิงได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2552, น. 88-89) ทรัพย์เหล่านี้ไม่เหมือนทรัพย์ทางโลกซึ่งตกเป็นเหยื่อของ “ไฟไหม้ น้ำท่วม ขโมย ภัยจากผู้ไม่เป็นที่รัก หรือแม้แต่ภาษี” แต่เป็นสมบัติที่อยู่ในใจ และสามารถพัฒนาชีวิตให้มีความสุข ความเจริญ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต อริยทรัพย์จึงถือเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรมและปัญญา ทั้งยังเป็นเกราะคุ้มครองจิตใจจากความทุกข์ ความโลภ ความกลัว และการยึดติดในสิ่งสมมุติทั้งหลาย ทรัพย์ภายในเหล่านี้ส่งเสริมให้บุคคล มีภูมิคุ้มกันทางใจ ท่ามกลางโลกที่หมุนด้วยค่านิยมวัตถุนิยมและความเปลี่ยนแปลงอันรวดเร็ว อย่างไรก็ดี แม้อริยทรัพย์จะเป็นหลักธรรมที่มีความลึกซึ้งและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิต หากแต่การทำความเข้าใจ และน้อมนำไปใช้ในชีวิตประจำวันยังคงมีข้อจำกัด การรับรู้หลักธรรมเหล่านี้มักจำกัดอยู่เฉพาะในกลุ่มผู้ที่ศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง ขณะที่ประชาชนทั่วไปยังอาจไม่เข้าใจอย่างลึกซึ้ง หรือไม่สามารถเชื่อมโยงหลักธรรมเหล่านี้เข้ากับบริบทของชีวิตในสังคมสมัยใหม่ได้อย่างเหมาะสม (ธัญชวร นิลกำแหง, 2563, น. 88-103) การตีความอริยทรัพย์จึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ การปฏิบัติ และการสื่อสารที่เข้าถึงง่าย เพื่อให้หลักธรรมอันทรงคุณค่านี้แพร่หลายและเป็นประโยชน์ต่อคนทุกกลุ่มในสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการพัฒนาดนของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาหลักอริยทรัพย์ 7 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาดนตามหลักอริยทรัพย์ 7 ของพระสงฆ์ในคัมภีร์

พระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การกำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย 3 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาหลักการพัฒนาตนของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา (2) เพื่อศึกษาหลักอริยทรัพย์ 7 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา (3) เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาดนตามหลักอริยทรัพย์ 7 ของพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยเน้นการศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ตลอดจนคัมภีร์และเอกสารทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง

2. การรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลหลัก (Primary Sources) และแหล่งข้อมูลรอง (Secondary Sources) ได้แก่ (1) แหล่งข้อมูลหลัก ได้แก่ พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาราชวิทยาลัย และฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมถึงอรรถกถา ฎีกา และคัมภีร์สำคัญที่กล่าวถึงหลักการพัฒนาตนและอริยทรัพย์ 7 (2) แหล่งข้อมูลรอง ได้แก่ หนังสือ บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนในพระพุทธศาสนา และการประยุกต์ใช้หลักอริยทรัพย์ในชีวิตพระสงฆ์

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมได้ ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยใช้หลักการตีความเชิงพุทธจริยศาสตร์ (Buddhist Hermeneutics) เพื่ออธิบายเนื้อหาทางคัมภีร์อย่างเป็นระบบ จากนั้นเปรียบเทียบแนวคิดที่ได้จากเอกสารต่าง ๆ เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ และความแตกต่างของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการพัฒนาตนและอริยทรัพย์ 7

4. การสังเคราะห์ผลการวิจัย ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ทั้งหมดมาสังเคราะห์ให้เห็นแนวทางการพัฒนาตนของพระสงฆ์ตามหลักอริยทรัพย์ 7 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา โดยสรุปสาระสำคัญเป็นประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัยแต่ละข้อ พร้อมอภิปรายเชื่อมโยงกับแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อเสนอเชิงแนวคิดและแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอริยทรัพย์ 7 ในการพัฒนาพระสงฆ์ในยุคปัจจุบัน

5. การสรุปผลและจัดทำรายงานวิจัย เมื่อได้ผลการสังเคราะห์แล้ว ผู้วิจัยได้นำมาสรุปผลตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ และจัดเรียบเรียงในรูปแบบวิทยานิพนธ์ พร้อมเขียนอภิปรายผล ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ และข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยในอนาคต เพื่อให้ผลงานมีความครบถ้วนสมบูรณ์ตามหลักวิชาการทางพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์การพัฒนาตนตามหลักอริยทรัพย์ 7 ของพระสงฆ์ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา” ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

การพัฒนาตนของพระสงฆ์นับว่าเป็นแกนกลางในการดำรงและสืบทอดพระพุทธศาสนา เนื่องจากพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้สืบทอดพระธรรมวินัยและเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของพุทธบริษัท การพัฒนาตนของพระสงฆ์จึงไม่ใช่เพียงการเสริมสร้างคุณธรรมภายในแต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญ ที่สะท้อนถึงความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาโดยรวม กระบวนการพัฒนาตนดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เฉพาะมิติใดมิติหนึ่ง หากแต่ครอบคลุมทั้งด้านกาย วาจา และใจ โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อความบริสุทธิ์และการหลุดพ้นจากกิเลสพันธนาการ อันจะนำไปสู่ความสงบเย็น และการบรรลุอิสรภาพทางจิตใจอย่างแท้จริง พระพุทธศาสนากำหนดหลักธรรมสำคัญที่ทำหน้าที่เป็นแนวทางในการพัฒนาตน ได้แก่ ศีลสมาธิ และปัญญา ซึ่งถือเป็นกระบวนการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กันเป็นระบบ

นอกจากไตรสิกขาแล้ว ยังมีหลักธรรมอื่น ๆ ที่ช่วยเกื้อหนุนการพัฒนาตน เช่น การสำรวมอินทรีย์ เพื่อควบคุมประสาทสัมผัสให้พ้นชาน การเจริญสติสัมปชัญญะและความไม่ประมาท เพื่อป้องกันความเสื่อมทางจิตใจ และการบำเพ็ญสมณธรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตวิญญาณ หลักธรรมเหล่านี้มีบทบาทเหมือนเครื่องกำกับควบคุมประพฤติของพระสงฆ์ ให้คงอยู่ในวิถีแห่งสมณะโดยไม่ไขว่ไขว่ไปตามกระแสโลกียวิสัย ปัจจัยเกื้อหนุนต่อการพัฒนาตนของพระสงฆ์ ได้แก่ การศึกษาพระธรรมวินัยอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง การได้รับคำแนะนำและการสนับสนุนจากคณะสงฆ์และกัลยาณมิตร ตลอดจนศรัทธา และแรงสนับสนุนจากญาติโยมผู้มีความเลื่อมใส ปัจจัยเหล่านี้มีบทบาทในการสร้างกำลังใจและเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่พระสงฆ์ในการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมวินัย อย่างไรก็ตาม กระบวนการพัฒนาตนยังเผชิญกับอุปสรรคหลายประการ อาทิ สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการครองสมณเพศ กระแสวัตถุนิยมที่ชักนำให้เกิดความยึดมั่นในทรัพย์สินและชื่อเสียง ตลอดจนการบิดเบือนหลักธรรมวินัยซึ่งอาจทำให้พระสงฆ์บางรูปไขว่ไขว่ไปจากหนทางที่ถูกต้อง ดังนั้น พระสงฆ์จำเป็นต้องมีความเพียร ความมุ่งมั่น และการรักษาวินัยอย่างเคร่งครัด เพื่อก้าวข้ามอุปสรรคเหล่านี้

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาตนของพระสงฆ์เป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยทั้งความเพียรส่วนบุคคลและปัจจัยเกื้อหนุนจากสังคมสงฆ์และญาติโยม เมื่อพระสงฆ์สามารถพัฒนาตนได้อย่างสมบูรณ์แล้ว ย่อมเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่แท้จริง

เป็นแบบอย่างทางคุณธรรมแก่สังคม และเป็นหลักประกันความมั่นคงยั่งยืนของพระพุทธศาสนาในระยะยาว

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

อริยทรัพย์ 7 เป็นหลักธรรมสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้เพื่อเป็น “ทรัพย์ภายใน” อันประเสริฐสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม โดยมีคุณค่าเหนือกว่าทรัพย์ภายนอกที่ไม่ยั่งยืนและเสื่อมสลายได้ อริยทรัพย์เหล่านี้ได้แก่ ศรัทธา ศีล หิริ โอตตปปะ พาหุสัจจะ จาคะ และปัญญา ซึ่งล้วนเป็นรากฐานแห่งการพัฒนาจิตใจและการดำเนินชีวิตอันถูกต้องในพระพุทธศาสนา ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อมั่นที่มั่นคงในพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นพลังใจที่ผลักดันให้เข้าสู่การปฏิบัติธรรมอย่างไม่หวั่นไหว ศีล คือการรักษากายและวาจาให้ตรงตาม เป็นเกราะป้องกันมิให้ผู้ปฏิบัติประพฤติดุศีลทั้งทางโลกและทางธรรม หิริ คือความละอายต่อบาป ส่วนโอตตปปะ คือความเกรงกลัวต่อผลแห่งบาป ทั้งสองประการนี้ถือเป็นคู่คุณธรรมที่ช่วยควบคุมพฤติกรรมและรักษาความบริสุทธิ์แห่งใจ พาหุสัจจะ หมายถึง การเป็นผู้รู้และได้สดับมาก คือการศึกษาพระธรรมอย่างต่อเนื่องและลึกซึ้ง เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันถูกต้องในหลักธรรม จาคะ คือการเสียสละสิ่งที่เป็นข้าศึกแก่ความสงบ ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินภายนอกหรือความยึดมั่นถือมั่นในตนเอง การสละเช่นนี้ทำให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจบริสุทธิ์และเป็นอิสระจากพันธนาการ ส่วนปัญญา เป็นยอดแห่งอริยทรัพย์ เพราะหมายถึงความรู้ในการพิจารณา สัจธรรมตามความเป็นจริง สามารถทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าถึงความหลุดพ้นได้โดยแท้จริง

เมื่อพิจารณาโดยรวม อริยทรัพย์ 7 จึงมิได้เป็นเพียงคุณธรรมทั่วไป แต่เป็นเสมือนเสบียงทางธรรมที่เกื้อกูลให้พระสงฆ์และพุทธบริษัททั้งหลายมีความมั่นคงในพระศาสนา การสะสมอริยทรัพย์เป็นเครื่องประกันความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวม ช่วยให้ผู้ปฏิบัติดำรงตนเป็นนักรบผู้เข้มแข็ง เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่แท้จริง และยังทำให้พระพุทธศาสนามีความมั่นคงยั่งยืนสืบไป

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

เมื่อพิจารณาหลักอริยทรัพย์ 7 ในมิติของไตรสิกขา ได้แก่ ศีลสิกขา สมาธิสิกขา และปัญญาสิกขา จะพบว่ามีความเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกันอย่างแนบแน่น ศรัทธาและศีลจัดอยู่ในหมวดศีลสิกขา เนื่องจากทำหน้าที่เป็นพื้นฐานแห่งการควบคุมพฤติกรรมทางกายและวาจา ให้ดำเนินไปในแนวทางที่ตรงตามและสงบเรียบร้อย สร้างความมั่นคงในวิถีสมาธิ และเป็นรากฐานของการฝึกฝนขั้นสูงต่อไป หิริและโอตตปปะจัดอยู่ในหมวดสมาธิสิกขา เพราะเป็นคุณธรรมที่ทำให้จิตใจตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวต่อสิ่งยั่วยุภายนอก ความละอายต่อบาปและความเกรงกลัวต่อผลแห่งบาปเป็นพลังภายในที่คอยกำกับไม่ให้ประพฤติดุศีล ส่งผลให้จิตใจสงบเยือกเย็น และพร้อมต่อการบำเพ็ญสมาธิที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น คุณธรรมทั้งสองจึงเป็นกลไกสำคัญ

ที่หล่อหลอมความมั่นคงของสมาธิและความสงบทางใจส่วนพาหุสัจจะ จาคะ และปัญญา จัดอยู่ในหมวดปัญญาสิกขา เนื่องจากเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การรู้แจ้งสัจธรรม พาหุสัจจะเป็นการเสริมสร้างความรู้และการศึกษาเล่าเรียน จาคะเป็นการสละสิ่งที่เปื้อนอุปสรรคต่อการบรรลุธรรม และปัญญาเป็นผลลัพธ์สูงสุดที่ทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถเห็นสภาพความจริงตามหลักไตรลักษณ์ และนำไปสู่การหลุดพ้นอย่างแท้จริง เมื่อวิเคราะห์โดยรวม การสังเคราะห์อริยทรัพย์ 7 ลงในไตรสิกขาแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกภาพของหลักธรรม ที่มีได้แยกเป็นข้อ ๆ หากแต่ทำงานร่วมกันอย่างเป็นองค์รวม การปฏิบัติตามอริยทรัพย์ 7 ย่อมส่งผลให้พระสงฆ์บรรลุการฝึกฝนที่สมบูรณ์ในศีล สมาธิ และปัญญา อันเป็นกระบวนการพัฒนาตนที่ครบวงจร

ผลลัพธ์ของการบูรณาการดังกล่าว คือการสร้างสมดุลแห่งการพัฒนาตน ที่มีได้มุ่งเพียงคุณธรรมรายข้อ แต่เป็นการเสริมสร้างทั้งระบบของการฝึกฝนภายใน เมื่อพระสงฆ์สามารถบูรณาการอริยทรัพย์ 7 กับไตรสิกขาได้อย่างแท้จริง ย่อมนำพาตนเองสู่ความเป็นอริยบุคคลเป็นเสาหลักทางจริยธรรมของสังคม และเป็นหลักประกันความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในระยะยาว

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า หลักการพัฒนาตนของพระสงฆ์มีรากฐานอยู่บนหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นแนวทางในการฝึกอบรมตนเองให้เกิดความบริสุทธิ์ทั้งทางกาย วาจา ใจ และเป็นพื้นฐานของการพัฒนาจิตเพื่อความหลุดพ้น ทั้งนี้ยังพบว่าการพัฒนาตนตามแนวพุทธนั้นมุ่งให้บุคคลสามารถรู้เท่าทันตนเอง รู้หน้าที่ของตน และดำรงตนในธรรมอย่างมีสติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2550, น. 23-24) ที่ระบุว่า “การพัฒนาตนในพระพุทธศาสนาเป็นการพัฒนาองค์รวมของชีวิต ตั้งแต่ระดับศีล สมาธิ จนถึงปัญญา เพื่อให้ถึงความเป็นอิสระจากกิเลส” สะท้อนให้เห็นว่า หลักการพัฒนาตนของพระสงฆ์ได้จำกัดเฉพาะด้านพฤติกรรม แต่เป็นการพัฒนาทั้งภายในและภายนอกอย่างเป็นองค์รวม

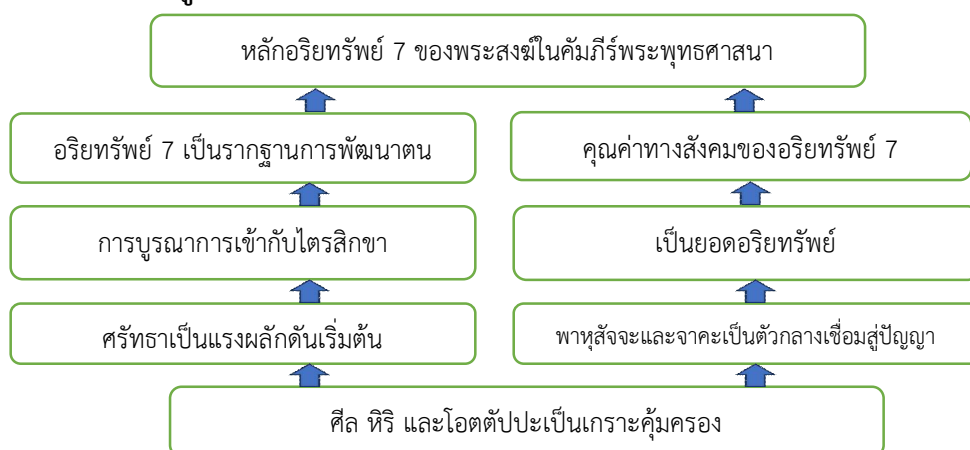
ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า อริยทรัพย์ทั้งเจ็ด ได้แก่ ศรัทธา ศีล หิริ โอตตปปะ พาหุสัจจะ จาคะ และปัญญา เป็นหลักธรรมที่เปรียบเสมือนทรัพย์อันประเสริฐของพระอริยบุคคล เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงจิตใจให้มั่นคงและเป็นแนวทางแห่งการดำเนินชีวิตที่ไม่ยึดติดวัตถุ อริยทรัพย์ 7 จึงเป็นทรัพย์ทางธรรมที่นำไปสู่ความสุขที่แท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เสถียร ปันธังสี (2548 น. 59-62) ที่ระบุว่า “ทรัพย์เหล่านี้มิใช่สิ่งของในทางโลก แต่เป็นคุณธรรมอันทรงคุณค่าในทางจิตใจ ที่ก่อให้เกิดความสุขและความยั่งยืนแก่ชีวิตมากกว่าทรัพย์

สมบัติทั้งปวง” แสดงให้เห็นว่าอริยทรัพย์เป็นรากฐานของความมั่นคงทางจิตใจ และเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณธรรมและจิตวิญญาณของพระสงฆ์ในทุกยุคสมัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า พระสงฆ์สามารถพัฒนาตนโดยยึดหลักอริยทรัพย์เป็นแนวทางปฏิบัติ โดยเฉพาะการเจริญศรัทธาและศีลเป็นเบื้องต้น เพื่อให้เกิดหิริและโอตตปปะ นำไปสู่ความเพียรในการแสวงหาความรู้ (พาหุสัจจะ) และการเสียสละเพื่อผู้อื่น (จาคะ) จนบรรลุปัญญาอันยิ่ง การพัฒนาตนในแนวทางนี้ช่วยให้พระสงฆ์มีสมาธิและความมั่นคงทางธรรม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีสันติสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาประเสริฐ ญาณวชิโร (2558, น. 120-122) ที่ระบุว่า “การพัฒนาตนของพระสงฆ์โดยยึดหลักอริยทรัพย์เป็นเครื่องชี้้นำ ทำให้พระสงฆ์มีความมั่นคงทางศีลธรรมและเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชนได้อย่างยั่งยืน” แสดงให้เห็นว่าการนำอริยทรัพย์ 7 มาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการฝึกฝนตน เป็นกระบวนการพัฒนาที่สัมพันธ์กับเป้าหมายแห่งความหลุดพ้นในพระพุทธศาสนาโดยตรง

โดยสรุป ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า หลักการพัฒนาตนของพระสงฆ์ตามคัมภีร์พระพุทธศาสนาและหลักอริยทรัพย์ 7 เป็นแนวทางแห่งการพัฒนาชีวิตที่มุ่งสู่ความสมบูรณ์ทางจิตใจและปัญญา ทั้งนี้ การพัฒนาตนมิได้หมายถึงเพียงการยกระดับพฤติกรรมภายนอก แต่เป็นการฝึกฝนภายในเพื่อให้เกิดศรัทธา ศีล หิริ โอตตปปะ จาคะ และปัญญาอย่างสมดุล อันเป็นรากฐานแห่งความสงบและความเจริญในพระพุทธศาสนา และยังสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมของบุคคลทั่วไปให้ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าในสังคมได้อย่างยั่งยืน โดยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ดังนี้

องค์ความรู้ที่ได้รับ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย สามารถสรุปได้ดังนี้

1) อริยทรัพย์ 7 เป็นรากฐานการพัฒนาตน ศรัทธา ศีล หิริ โอตตปปะ พาหุสัจจะ จาคะ และปัญญา มิใช่เพียงคุณธรรมทั่วไป แต่เป็นทรัพย์ทางจิตวิญญาณที่ไม่สูญสลาย และเป็นเครื่องหล่อหลอมพระสงฆ์ให้มั่นคงในสมณเพศ

2) การบูรณาการเข้ากับไตรสิกขา ศรัทธาและศีลสอดคล้องกับศีลสิกขา หิริและโอตตปปะเกื้อหนุนสมาธิสิกขา ส่วนพาหุสัจจะ จาคะ และปัญญาเป็นฐานของปัญญาสิกขา สะท้อนถึงกระบวนการพัฒนาที่เป็นระบบและครบวงจร

3) ศรัทธาเป็นแรงผลักดันเริ่มต้น ความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัยที่ประกอบด้วยปัญญา ทำให้พระสงฆ์มีความเพียรและความมุ่งมั่นในการปฏิบัติ เป็นพลังสำคัญในการดำเนินศีล สมาธิ และปัญญา

4) ศีล หิริ และโอตตปปะเป็นเกราะคุ้มครอง ศีลควบคุมกายวาจาให้บริสุทธิ์ หิริ และโอตตปปะทำหน้าที่เป็นโลกपालธรรม คุ้มครองมิให้พระสงฆ์ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย และยังสร้างความศรัทธาแก่ญาติโยม

5) พาหุสัจจะและจาคะเป็นตัวกลางเชื่อมสู่ปัญญา การศึกษาเล่าเรียนและการสละละวางทั้งวัตถุและอัตตา เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ปัญญาเจริญงอกงาม เกิดความเข้าใจธรรมอย่างลึกซึ้ง

6) ปัญญาเป็นยอดอริยทรัพย์ นำไปสู่ความหลุดพ้น เห็นความจริงตามไตรลักษณ์ และเป็นคุณสมบัติสูงสุดที่ทำให้พระสงฆ์สามารถเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและเผยแผ่ธรรมได้อย่างบริสุทธิ์

7) คุณค่าทางสังคมของอริยทรัพย์ 7 เมื่อพระสงฆ์สั่งสมคุณธรรมเหล่านี้ ย่อมเป็นนอานาบุญที่มั่นคง ช่วยสร้างความสงบสุขแก่สังคม และเป็นหลักประกันความยั่งยืนของพระพุทธศาสนา

สรุปได้ว่า งานวิจัยนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่ชี้ว่า การพัฒนาพระสงฆ์มิใช่เพียงการรักษาพระธรรมวินัยเชิงรูปแบบ แต่คือการสั่งสมอริยทรัพย์ 7 ที่บูรณาการเข้ากับไตรสิกขา จึงเป็นแนวทางการพัฒนาทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและส่วนรวม อันนำไปสู่การธำรงพระศาสนาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ควรมีการส่งเสริมให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าของหลักอริยทรัพย์ 7 ในหมู่พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั่วไป เนื่องจากเป็นหลักธรรมที่ช่วยพัฒนาจิตใจให้มั่นคง มีศีลธรรม และนำไปสู่ความสงบเย็นในชีวิต ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการพัฒนา

ตนตามหลักอริยทรัพย์ 7 เป็นแนวทางแห่งความพอเพียงทางจิตวิญญาณ ซึ่งหากได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์และสังคมโดยรวม ทั้งนี้ควรมีการประยุกต์หลักธรรมดังกล่าวให้เหมาะสมกับยุคสมัย เช่น การบูรณาการกับการศึกษา การสื่อสาร และการเผยแผ่พระธรรมคำสอนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้หลักอริยทรัพย์ 7 เป็นรากฐานแห่งการพัฒนาทั้งด้านจิตใจ สังคม และวัฒนธรรมในระยะยาว โดยมีข้อเสนอแนะได้แก่

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1) ควรกำหนดแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาพระสงฆ์ตามหลักอริยทรัพย์ 7 อย่างเป็นระบบ โดยบูรณาการเข้ากับกิจกรรมทางการศึกษาของคณะสงฆ์ เช่น การเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งฝ่ายบาลีและสามัญศึกษา

1.2) ควรมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หรือโครงการฝึกอบรมสำหรับพระสงฆ์ เพื่อปลูกฝังและประเมินผลการปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักอริยทรัพย์ 7 โดยเฉพาะในด้านศรัทธา ศีล และปัญญา ซึ่งเป็นรากฐานของการเป็นผู้นำทางจริยธรรมในสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

2.1) นำผลการวิจัยไปใช้ประกอบการออกแบบหลักสูตรและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในระดับต่าง ๆ เช่น การอบรมพระนวกะ การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ตลอดจนหลักสูตรสำหรับอุบาสกอุบาสิกา

2.2) ควรนำผลวิจัยไปปรับใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงสร้างสรรค์ ทั้งด้านการเทศนา การสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล และการสร้างแบบอย่างที่ดีของพระสงฆ์ เพื่อให้เข้าถึงพุทธบริษัทได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1) ควรศึกษาหลักอริยทรัพย์ 7 โดยเปรียบเทียบกับหลักคุณธรรมในศาสนาอื่น เพื่อสร้างความเข้าใจเชิงเปรียบเทียบทางจริยศาสตร์

3.2) ควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอริยทรัพย์ 7 ในการพัฒนาสังคมร่วมสมัย โดยเฉพาะในประเด็นการศึกษา เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

3.3) ควรวิจัยเชิงประจักษ์ที่เน้นการสำรวจและเก็บข้อมูลจากพระสงฆ์ในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบระดับการมีและการนำหลักอริยทรัพย์ 7 มาประยุกต์ใช้จริง รวมถึงปัจจัยเกื้อหนุนและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการปฏิบัติ

เอกสารอ้างอิง

- ธนัญชร นิลกำแหง. (2553). การประยุกต์ใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมไทย. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา. 27(1), 88-103.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2550). การพัฒนาตน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2552). หลักพัฒนาจิตเพื่อสันติภาพ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระไพศาล วิสาโล. (2560). ความสุขแท้ที่ไม่มีวันพังทลาย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา.
- พระมหาประเสริฐ ปญฺญาวชิโร. (2558). การประยุกต์ใช้อริยทรัพย์ในการพัฒนาตนของพระสงฆ์ในสังคมไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2542). ทรัพย์อันประเสริฐในพระพุทธศาสนา. สุราษฎร์ธานี : ธรรมทานมูลนิธิ. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเดปีฎก 2500. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539)พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมบาลี-ไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ราชบัณฑิตยสถาน.
- เสถียร พันธรังสี. (2548). หลักธรรมเพื่อการพัฒนาชีวิต. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

